

सन २०२४-२५ करिता भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत मंजूर शबरी आदि पर्यटन योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनांना मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: आविमि- २०२५/प्र.क्र.७४/का-१९
मंत्रालय, मुंबई ४०००३२
दिनांक: ३० मे, २०२५

वाचा-

१. जनजाती कार्य मंत्रालय, नवी दिल्ली यांच्या पत्र क्र F.No.११०१५/०२/२०२४/Grants (Part-I), दि.१५ ऑक्टोबर, २०२४ रोजीच्या पत्रान्वये प्राप्त PAC च्या दि.११.१०.२०२४ रोजीच्या बैठकीचे इतिवृत्त.
२. मा.मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखालील राज्यस्तरीय कार्यकारी समितीच्या (SLEC) दि.२०.०२.२०२५ रोजीच्या बैठकीचे इतिवृत्त.
३. व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ यांच्या पत्र क्र.शआविमि/प्रकल्प/प्रशा/९८४/२०२५, दि.२० मे, २०२५ अन्वये प्राप्त प्रस्ताव.

प्रस्तावना :-

मध्य प्रदेश शासनाच्या Tribal Tourism Project च्या धर्तीवर राज्यात शबरी आदि-पर्यटन योजना राबविण्याबाबतच्या प्रस्तावास जनजातीय कार्य मंत्रालय, भारत सरकार यांच्या दिनांक ११ ऑक्टोबर, २०२४ रोजी पार पडलेल्या PAC बैठकीमध्ये भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत मान्यता देण्यात आली आहे. तसेच सदर प्रस्तावास दि.२०.०२.२०२५ रोजी पार पडलेल्या मा.मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखालील राज्यस्तरीय कार्यकारी समितीची (SLEC) मान्यता देण्यात आली आहे. सदर योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनांचे प्रारूप शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाने वाचा क्र.३ अन्वये शासन मंजूरीसाठी सादर केले आहे. शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाने सादर केलेल्या शबरी आदि पर्यटन योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनांना मंजूरी देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

सन २०२४-२५ या वर्षासाठी भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत मंजूर “शबरी आदि पर्यटन” ही योजना या शासन निर्णयासोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-१ मध्ये नमूद केलेल्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार तसेच जनजातीय कार्य मंत्रालयाच्या प्रकल्प मुल्यमापन समितीच्या (PAC) दि.११ ऑक्टोबर, २०२४ रोजीच्या बैठकीच्या इतिवृत्तात नमूद अटी व शर्ती व यासंदर्भात शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या अटी व शर्तीची पूर्तता करण्याच्या अधीन राहून राबविण्यास मंजुरी प्रदान करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०५३०१७१०४००४२४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने .

(स.श्री.खांडेकर)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
३. मा.मंत्री (आदिवासी विकास) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
४. मा.राज्यमंत्री (आदिवासी विकास) खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
५. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
६. मा. सचिव, आदिवासी विकास यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
७. मा. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव (वित्त विभाग, नियोजन विभाग, ग्रामविकास विभाग, सार्वजनिक बांधकाम विभाग), यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
८. आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक.
९. सर्व उप सचिव/अवर सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.
११. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य, आदिवासी विकास महामंडळ मर्या. नाशिक
१२. संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य
१३. सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.

- १४.महालेखापाल (लेखा परिक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई
- १५.महालेखापाल (लेखा परिक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-२, नागपूर.
- १६.सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
- १७.अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
१८. संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
- १९.निवडनस्ती (का-१९) आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई:- ४०० ०३२.

परिशिष्ट १-

सन २०२४-२५ या वर्षासाठी भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत मंजूर योजना

“Shabari Aadi-Paryatan Yojana”

१.	योजनेचे नांव	"Shabari Aadi-Paryatan Yojana – An Immersive Experience to Promote Tribal Tourism in Maharashtra.”																																																											
२.	योजनेचे प्रस्तावित लाभक्षेत्र	महाराष्ट्र राज्यातील आदिवासी बहुल भागातील पर्यटनक्षम गावे.																																																											
३.	वित्तीय तरतुद	प्रति गाव वित्तीय तरतूद – <table><tr><th>Sr No</th><th>Particulars</th><th>Numbers</th><th>Amount (Rs lakhs)</th></tr><tr><td>1</td><td>Construction of new Home Stays @ Rs 5.00 lakhs</td><td>10</td><td>50</td></tr><tr><td>3</td><td>Entry point activities, training of committee members</td><td></td><td>6</td></tr><tr><td>4</td><td>Corpus to village tourism committee</td><td></td><td>5</td></tr><tr><td>5</td><td>Village level facilitator remuneration @ Rs 10000 per month for 3 years</td><td></td><td>3.6</td></tr><tr><td>6</td><td>Marketing support, IT, Web application, Brochures, photography</td><td></td><td>5</td></tr><tr><td>7</td><td>Awards and Recognition for best homestay @ Rs 50000</td><td></td><td>1.5</td></tr><tr><td>8</td><td>Architect consultancy support for 10 homestays</td><td></td><td>5</td></tr><tr><td>9</td><td>Purchase of invertors and other infrastructure and appliances</td><td></td><td>8</td></tr><tr><td>10</td><td>Souvenir Shop</td><td></td><td>5</td></tr><tr><td>11</td><td>NGO facilitation cost</td><td></td><td>4</td></tr><tr><td></td><td>Budget for one village</td><td></td><td>93.1</td></tr><tr><td>12</td><td>Shabari Monitoring & Evaluation Cost 2%</td><td></td><td>1.862</td></tr><tr><td></td><td>Total budget for one village</td><td></td><td>94.962</td></tr></table> <p>सदर योजनेकरिता प्रति गाव रक्कम रु. ९४.९६२ लक्ष रुपये याप्रमाणे पहिल्या टप्प्यातील २५ गावांसाठी एकूण रक्कम रु. २३७४.०५ लक्ष इतकी वित्तीय तरतूद आवश्यक असून त्यापैकी रु.१३७५.०० लक्ष इतका निधी केंद्र शासनाने मंजूर केला असून ऊर्वरित रु.९९९.०५ लक्ष इतका निधी राज्य योजनेतून उपलब्ध करून देण्यात येईल.</p>				Sr No	Particulars	Numbers	Amount (Rs lakhs)	1	Construction of new Home Stays @ Rs 5.00 lakhs	10	50	3	Entry point activities, training of committee members		6	4	Corpus to village tourism committee		5	5	Village level facilitator remuneration @ Rs 10000 per month for 3 years		3.6	6	Marketing support, IT, Web application, Brochures, photography		5	7	Awards and Recognition for best homestay @ Rs 50000		1.5	8	Architect consultancy support for 10 homestays		5	9	Purchase of invertors and other infrastructure and appliances		8	10	Souvenir Shop		5	11	NGO facilitation cost		4		Budget for one village		93.1	12	Shabari Monitoring & Evaluation Cost 2%		1.862		Total budget for one village		94.962
Sr No	Particulars	Numbers	Amount (Rs lakhs)																																																										
1	Construction of new Home Stays @ Rs 5.00 lakhs	10	50																																																										
3	Entry point activities, training of committee members		6																																																										
4	Corpus to village tourism committee		5																																																										
5	Village level facilitator remuneration @ Rs 10000 per month for 3 years		3.6																																																										
6	Marketing support, IT, Web application, Brochures, photography		5																																																										
7	Awards and Recognition for best homestay @ Rs 50000		1.5																																																										
8	Architect consultancy support for 10 homestays		5																																																										
9	Purchase of invertors and other infrastructure and appliances		8																																																										
10	Souvenir Shop		5																																																										
11	NGO facilitation cost		4																																																										
	Budget for one village		93.1																																																										
12	Shabari Monitoring & Evaluation Cost 2%		1.862																																																										
	Total budget for one village		94.962																																																										

४.	योजना राबविणारी यंत्रणा	शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाच्या वतीने संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प व शाखा व्यवस्थापक, शबरी आदिवासी वित्त विकास महामंडळ.
५.	नियंत्रण अधिकारी	व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्या., नाशिक
३	योजनेचा उद्देश	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटन अनुभव - पर्यटकांना आदिवासी जीवनशैलीचा अनुभव देणे. आर्थिक विकास - पर्यटनाद्वारे उत्पन्नाचे नवे स्रोत निर्माण करणे. संस्कृती संवर्धन - आदिवासी कला, संगीत, नृत्य, आणि हस्तकलेचा प्रचार करणे. पर्यावरणपूरक विकास - शाश्वत पद्धतींचा अवलंब करून पर्यावरणाचे रक्षण करणे.
७.	योजना अंमलबजावणी कार्यपद्धती	<ul style="list-style-type: none"> सदर योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी लागणारा निधी योजना खर्चाचे अंदाजपत्रकांमध्ये समाविष्ट करण्याची कार्यवाही व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्या. नाशिक यांनी करावी. योजनेंतर्गत प्रस्तावित गावांची निवड करण्यासाठी प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांचे कार्यालयामार्फत शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळास शिफारस करण्यात येईल. योजनेंतर्गत गावांचे निवडीचे निकष खालील प्रमाणे असावे - <ol style="list-style-type: none"> आदिवासी लोकसंख्येचे प्रमाण ९० ते १०० % असावे. या गावात स्थानिक पर्यटन क्षमता जसे पर्यटक येण्याचे प्रमाण, पर्यटन आकर्षणे, पर्यावरणीय महत्त्व इत्यादी गावात उपलब्ध पायाभूत सुविधा- जसे पक्का रस्ता, विज, पाणी इत्यादी. व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ यांचे मार्फत योजनेंतर्गत प्रस्तावित करण्यात आलेल्या गावांना मंजुरी देण्यात येईल . प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांचे कार्यालयामार्फत संबंधित गावातील ग्रामसभेमार्फत ग्राम पर्यटन समितीची स्थापना तथा निवड करण्यात येईल. योजनेंतर्गत निवडण्यात आलेल्या गावांमध्ये योजनेची अंमलबजावणी करणेसाठी संबंधित गावांमध्ये कार्यरत असलेली संयुक्त वन व्यवस्थापन समिती (JFMC)/ सामुहिक वनहक्क व्यवस्थापन समिती (CFRMC)/ स्वयं सहायता समूहाचे ग्राम संघ (VO)/ कार्यरत FPO/ वनधन विकास केंद्र (VDVKs) किंवा या व्यतिरिक्त इतर संस्था यांना “ग्राम पर्यटन समिती” म्हणून घोषित केले जाऊ शकते. यासाठी संबंधित ग्राम सभेमार्फत तसा प्रस्ताव प्रकल्प अधिकारी यांचे मार्फत शबरी महामंडळास पुढील मान्यतेसाठी सादर करणे आवश्यक आहे. पर्यटन समिती होम स्टे उभारणीसाठी त्यांच्या गावातील १० आदिवासी कुटुंबांची निवड करून प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवास विकास प्रकल्प यांचे मार्फत शबरी महामंडळास पुढील मंजुरी साठी सादर करतील .

होम स्टे उभारणीसाठी लाभार्थी निवडीचे निकष:-

१. लाभार्थी कुटुंब हे त्याच गावातील रहिवासी असावे.
 २. लाभार्थी कुटुंब हे अनुसूचित जमातीचे असावे.
 ३. होम स्टे उभारणीसाठी किमान ५० टक्के लाभार्थी महिला असणे आवश्यक आहे, तसेच विधवा, परित्यक्ता, एकल महीला यांना प्राधान्य देण्यात यावे.
 ४. लाभार्थी कुटुंब हे ग्राम पर्यटन समितीने पारदर्शक पद्धतीने सर्व सदस्यांच्या सहमतीने शिफारस केलेले असावे.
 ५. लाभार्थी कुटुंबाकडे होम स्टे तसेच इतर आवश्यक सुविधा उभारणीसाठी पुरेशी जागा असावी.
 ६. निवड करण्यात येणाऱ्या कुटुंबाची योजनेमध्ये उस्फूर्तपणे सहभाग घेण्याची इच्छा असावी.
 ७. लाभार्थी कुटुंबाकडे पर्यटकांना होम स्टे उपलब्ध करून देत असताना आवश्यक पायाभूत सुविधा जसे रस्ता, पार्किंगसाठी जागा, विज, पुरेसे पाणी इत्यादीची व्यवस्था असावी.
 ८. लाभार्थी कुटुंब हे गावात येणाऱ्या पर्यटकांना स्थानिक कला, हस्तकला, आदिवासी संकृती, खाद्यसंस्कृती किंवा पारंपरिक जीवनशैली प्रदर्शित करण्यास इच्छुक असावे.
 ९. होम स्टे उभारणीचे स्थान निसर्गरम्य व पर्यटकांना आकर्षित करणारे असावे.
 १०. निवडण्यात येणारे लाभार्थी कुटुंबाची योजनेच्या तसेच ग्राम पर्यटन समितीच्या नियमांचे पालन करण्याची तयारी असावी.
 ११. लाभार्थी कुटुंब हे गावात पर्यटनाला चालना मिळणेसाठी ग्राम पर्यटन समितीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या सर्व उपक्रमांमध्ये सक्रीय सहभाग घेण्यास इच्छुक असावे.
 १२. होम स्टे ची वेळोवेळी देखभाल व दुरुस्ती करण्याची जबाबदारी लाभार्थी कुटुंबाची असेल.
 १३. लाभार्थी कुटुंब हे त्यांच्याकडे असलेल्या होम स्टे सुविधेचा उपभोग घेण्यासाठी येणाऱ्या पर्यटकांचे रक्षण व काळजी घेण्यास सक्षम असावे.
- सदर योजनेची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करणेसाठी आवश्यकता भासल्यास शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळामार्फत प्रकल्प सहयोगी संस्था)Project Support Organisation & PSO) यांची नियुक्ती करण्यात येईल.
 - शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळामार्फत निवडण्यात आलेल्या गावांमध्ये होम स्टे उभारणीस तांत्रिक मार्गदर्शन करण्यासाठी Architect Support Agency/ Consultant यांची नियुक्ती करण्यात येईल.
 - सदर योजना राबविण्याबाबतचे वर्षनिहाय कालबद्ध कार्यक्रम निश्चित केल्यानुसार योजनेची ग्राम पर्यटन समितीमार्फत अंमलबजावणी करण्याची जबाबदारी

		<p>संयुक्तपणे प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प व शाखा व्यवस्थापक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ यांची राहिल.</p> <ul style="list-style-type: none"> • योजनेंतर्गत आवश्यक सर्व लेखे/ रजिस्टर यांचे जतन करण्याची जबाबदारी ग्राम पर्यटन समितीची असेल. यासाठी ते प्रकल्प सहयोगी संस्था (Project Support Organisation & PSO) यांची मदत घेतील. • ग्राम पर्यटन समितीने त्यांच्या कार्यक्षेत्रात पर्यटक संख्या वाढ होण्यासाठी विविध उपक्रम राबविणे आवश्यक आहे. यासाठी ते प्रकल्प सहयोगी संस्था (Project Support Organisation & PSO) यांची मदत घेतील. • प्रकल्प सहयोगी संस्था (Project Support Organisation & PSO) ग्राम पर्यटन समितीस योजना राबविणेसाठी ग्राम समन्वयक (Village Level Facilitator) यांची निवड करण्यास सहाय्य करेल. • ग्राम समन्वयक (Village Level Facilitator) व होम स्टे धारक यांचे शबरी महामंडळामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या एकलव्य कुशल व कौशल्य विकास योजनेंतर्गत प्रशिक्षण आयोजित करणे आवश्यक असेल. • प्रकल्प सहयोगी संस्था (Project Support Organisation & PSO) ग्राम पर्यटन समितीचे सदस्य, होम स्टे धारक लाभार्थी, ग्राम समन्वयक (Village Level Facilitator) यांचे प्रशिक्षण व क्षमता विकास याबाबत कार्य करेल. • ग्राम पर्यटन समिती ही त्यांच्या गावातील कमीत कमी १० आदिवासी कुटुंबांची निवड करून, त्यांना होम स्टे ची उभारणी करण्यात मदत करतील. • ग्राम पर्यटन समिती शबरी महामंडळामार्फत नियुक्त करण्यात आलेल्या Architect Support Agency/Consultant यांचे मदतीने त्यांच्या गावात होम स्टे उभारणीसाठी लाभार्थीमार्फत बांधकामाचे नकाशे, अंदाजपत्रक तयार करेल. • ग्राम पर्यटन समिती त्यांचे गावात प्रकल्प अधिकारी एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांचे मार्फत शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळास होम स्टे व इतर सुविधा उभारणीसाठी निधीची मागणी करेल. • ग्राम पर्यटन समिती त्यांना प्राप्त झालेल्या निधीतून प्रकल्प सहयोगी संस्था (Project Support Organisation & PSO) व Architect Support Agency/Consultant यांचे मदतीने होम स्टे व इतर सुविधा उभारणी करेल. • ग्राम पर्यटन समिती प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांचे मार्फत शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळास Entry Point Activities, Corpus Fund, Village level facilitator remuneration आणि Souvenir Shop इत्यादी बाबींसाठी निधीची मागणी करेल. प्राप्त झालेल्या निधीचा योग्य रितीने उपयोग करणेसाठी प्रकल्प सहयोगी संस्था (Project Support Organisation & PSO) यांची मदत घेतील. • ग्राम पर्यटन समिती त्यांच्या गावात योजनेची अंमलबजावणी करणेसाठी नियुक्त
--	--	--

		<p>करण्यात आलेल्या ग्राम समन्वयक (Village Level Facilitator) यांचे कामाचे दरमहा मुल्यांकन करून मानधन अदा करेल.</p> <ul style="list-style-type: none"> योजनेची प्रभावी अंमलबजावणी तसेच प्रचार व प्रसिद्धी करणेसाठी Marketing support, IT, Web application, Brochures, photography इत्यादीकरिता उपलब्ध निधीचे योग्य रीतीने नियोजन करण्याची जबाबदारी शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाची असेल. प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प व शाखा व्यवस्थापक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ यांचे मार्फत Awards and Recognition for best homestay करिताची संपूर्ण प्रकिया राबवून विजेत्याचे नावे व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्या, नाशिक यांचेमार्फत अंतिम करण्यात येतील. योजना चांगल्या रीतीने राबविणेसाठी महाराष्ट्र राज्य पर्यटन विकास महामंडळ मर्या., कृषी विभाग, CSR संस्था, NGOs तसेच इतर तांत्रिक सहाय्य संस्था यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन व सहाय्य घेण्यात येईल.
८.	योजनेच्या अटी व शर्ती	<ul style="list-style-type: none"> शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्या., नाशिक हे योजनेची अंमलबजावणी करणेसाठी संबंधित प्रकल्प अधिकारी एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांचे मार्फत गावांची व लाभार्थ्यांची निवड करून त्यास मंजूरी देतील. योजनेची ग्राम पर्यटन समितीमार्फत अंमलबजावणी करणेसाठी प्रकल्प सहयोगी संस्था (Project Support Organisation & PSO) व Architect Support Agency/Consultant यांची निवड करणेची जबाबदारी शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्या., नाशिक यांची राहिल. ग्राम पर्यटन समिती त्यांच्या गावात योजना राबविणेसाठी प्रकल्प सहयोगी संस्था (Project Support Organisation & PSO) यांचे मदतीने सविस्तर प्रस्ताव/ आराखडा तथा कामांचे वेळापत्रक तयार करून शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळास सादर करेल. शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्या., नाशिक ग्राम पर्यटन समितीमार्फत सादर केलेल्या सविस्तर प्रस्ताव/आराखडा तथा कामांचे वेळापत्रक यांना मंजूरी देऊन आवश्यक निधी वितरण करेल. योजनेंतर्गत निवडण्यात आलेल्या गावांमध्ये होम स्टे च्या उभारणीची जबाबदारी ग्राम पर्यटन समितीची असेल. निवडण्यात आलेल्या लाभार्थ्यांना होम स्टे बांधकामाच्या आराखड्यास ग्राम पर्यटन समितीच्या मार्फत शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ, नाशिक यांची मंजूरी घेणे बंधनकारक असेल. प्रकल्पांतर्गत होम स्टे बांधकाम पूर्ण झाल्यानंतर कामाचा कार्य पूर्णत्वाचा

		<p>अहवाल सादर करण्याची जबाबदारी ग्राम पर्यटन समिती यांची असेल.</p> <ul style="list-style-type: none"> • होम स्टे च्या बांधकामाच्या आराखड्यात बदल होणार असल्यास त्यासाठी शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मार्फत मंजुरी घेणे बंधनकारक असेल. • केंद्र शासनामार्फत ज्या प्रयोजनार्थ निधी मंजूर केलेला आहे, त्याचा उपयोग/विनियोग हा फक्त त्याच कारणासाठी करणे, ग्राम पर्यटन समिती व लाभार्थी यांना बंधनकारक असेल. • शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मार्फत मिळालेल्या अनुदानाच्या रक्कमेचा विनियोग /उपयोग Cross Blank Cheque / NEFT/RTGS द्वारे करण्यात यावा. कोणत्याही परिस्थितीत रोखीने व्यवहार करण्यात येऊ नयेत. • शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मार्फत ज्या प्रकल्पाकरिता अनुदान मिळालेले आहे, त्यासाठी येणाऱ्या कराच्या (प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष) दायीत्वाची सर्वस्वी जबाबदारी ही ग्राम पर्यटन समिती तथा लाभार्थ्यांची असेल. • शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मार्फत ज्या प्रकल्पाकरिता निधी मिळालेला आहे त्या निधीचा भविष्यामध्ये त्या व्यतिरिक्त इतर बाबीसाठी विनियोग झाल्यास किंवा निधीचा अपहार झाल्यास त्याची सर्वस्वी जबाबदारी ही ग्राम पर्यटन समितीची असेल. • निधी प्राप्त झाल्यानंतर भविष्यामध्ये ग्राम पर्यटन समिती मध्ये वाद निर्माण झाल्यास आणि होम स्टे तथा इतर आवश्यक बाबींची उभारणी होत नसल्यास शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळामार्फत दिलेला निधी त्वरित परत करण्याची जबाबदारी ग्राम पर्यटन समितीची असेल. • शबरी महामंडळामार्फत सदर योजनेकरिता तयार करण्यात आलेल्या Gender Policy ची अंमलबजावणी करणे ग्राम पर्यटन समितीस बंधनकारक असेल. • योजनेतर्गत झालेल्या कामाच्या प्रगतीचा अहवाल ग्राम पर्यटन समितीस शबरी महामंडळास सादर करणे बंधनकारक असेल. • ग्राम पर्यटन समितीची दरमहा बैठक होणे बंधनकारक असेल, तसेच बैठकीत झालेल्या निर्णयांची माहिती शबरी महामंडळास वेळोवेळी कळविणे बंधनकारक असेल. • शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ ग्राम पर्यटन समितीच्या लेखा अहवालाची तपासणी संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प आणि शाखा व्यवस्थापक, शबरी महामंडळ यांचे मार्फत वेळोवेळी करून घेईल. • शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्या., सदर योजनेची प्रभावी अंमलबजावणी होणेसाठी महाराष्ट्र राज्य पर्यटन विकास महामंडळ मर्या., पर्यटन संचालनालय, CSR संस्था, NGOs तसेच इतर संस्था यांचे मार्फत
--	--	---

		<p>राबविण्यात येत असलेल्या योजनांचा समन्वय साधण्याचा प्रयत्न करेल.</p> <ul style="list-style-type: none"> पर्यटनाचा प्रभाव पर्यावरण व स्थानिक जीवनशैलीवर नकारात्मक होणार नाही, याची खबरदारी घेण्यात यावी. योजने अंतर्गत लाभ घेतलेल्या लाभार्थ्यांची माहिती एक्सेल फॉर्मॅट मध्ये तसेच प्रमाणित करून शबरी महामंडळास सादर करणे ग्राम पर्यटन समितीस बंधनकारक असेल. ग्राम पर्यटन समितीस योजने अंतर्गत झालेल्या कामाचा पुर्तता अहवाल व उपयोगिता प्रमाणपत्र (UC) शबरी महामंडळास सादर करणे बंधनकारक असेल. सदर योजनेची अंमलबजावणी करतांना चलचित्र (video) व छायाचित्रे काढावीत व योजनेची अंमलबजावणी पूर्ण झाल्यानंतर योजनेचा फलनिष्पत्ती अहवाल, लाभार्थ्यांची यादी व Geo-tagged photographs, videos, योजनेविषयी संपूर्ण माहिती शबरी महामंडळामार्फत विकसित केलेल्या पोर्टलवर अपलोड करण्याची जबाबदारी ग्राम पर्यटन समिती यांची राहिल.
९.	मुख्यमापन व सनियंत्रण समिती	<ul style="list-style-type: none"> योजनेचे दिर्घकालीन धोरण, मुख्यमापन व सनियंत्रण करणेसाठी खालीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे. व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आ.वि.व वि.मं., मर्या., नाशिक – अध्यक्ष आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक – सह अध्यक्ष आयुक्त आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था . – सदस्य महाव्यवस्थापक(प्रशा.) श.आ.वि.व वि.मं., मर्या., नाशिक – सदस्य प्रकल्प अधिकारी, ए.आ.वि.प्र. यांचे एक प्रतिनिधी – सदस्य शाखा व्यवस्थापक, श.आ.वि.व वि.मं., मर्या. यांचे एक प्रतिनिधी – सदस्य प्रकल्प सहयोगी संस्था यांचे एक प्रतिनिधी – सदस्य ग्राम पर्यटन समितीचे कमाल २ प्रतिनिधी – सदस्य व्यवस्थापक प्रकल्प, श.आ.वि.व वि.मं., – सदस्य सचिव <p>मुख्यमापन व सनियंत्रण समितीचे कार्य:</p> <p>सदर समिती योजनेच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने मुख्यमापन व सनियंत्रण समिती म्हणून काम करेल. प्रगतीपथावर असलेल्या कामकाजाचा आढावा घेण्याकरीता समितीची सहा महिन्यातून बैठक घेण्यात येईल. समितीमध्ये आवश्यकतेनुसार सदस्य/तज्ञ यांना समाविष्ट करण्याचे अधिकार व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आ.वि.व वि.मं.नाशिक यांना राहतील.</p>
१०.	अंमलबजावणी कालावधी	दोन वर्ष

११. निधी वितरणाची कार्यपद्धती

- सदर योजनेकरिता प्रति गाव रक्कम रु. ९४.९६२ लक्ष रुपये याप्रमाणे पहिल्या टप्प्यातील २५ गावांसाठी एकूण रक्कम रु. २३७४.०५ लक्ष इतकी वित्तीय तरतूद करणे आवश्यक आहे. केंद्र शासनाने भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५ (१) अंतर्गत प्रत्येक होम स्टेट साठी रु. ५ लक्ष याप्रमाणे १० कुटुंबासाठी रु. ५० लक्ष व सदर एका गावासाठी corpus fund म्हणून रु. ५ लक्ष असे प्रत्येक गावासाठी रु. ५५ लक्ष निधीस मंजूरी दिलेली आहे. अशाप्रकारे एकूण २५ गावासाठी रु. १३.२५ कोटी निधी केंद्र शासनाने उपलब्ध करून दिलेला आहे. उर्वरित प्रती गाव रु. ३८.१० लक्ष याप्रमाणे २५ गावासाठी रु ९.५२५ कोटी निधी राज्य शासनामार्फत उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आ.वि.व वि.मं. नाशिक यांचे मार्फत खालीलप्रमाणे निश्चित केलेल्या निधी वितरणाच्या टप्प्यानुसार प्रति गाव निधी वितरीत करण्यात येईल.

Sr No	Particulars	Fund Disbursement (Rs lakhs)			Amount (Rs lakhs)
		1st	2nd	3rd	
1	Construction of new Home Stays @ Rs 5.00 lakhs	25	12.5	12.5	50
3	Entry point activities, training of committee members	3	3	0	6
4	Corpus to village tourism committee	5	0	0	5
5	Village level facilitator remuneration @ Rs 10000 per month for 3 years	1.2	1.2	1.2	3.6
6	Marketing support, IT, Web application, Brochures, photography	Shabari Head Office Level			5
7	Awards and Recognition for best homestay @ Rs 50000	Shabari Head Office Level			1.5
8	Architect consultancy support for 10 homestays	2.5	1.25	1.25	5
9	Purchase of invertors and other infrastructure and appliances	8			8
10	Souvenir Shop	2.5	2.5		5
11	NGO facilitation cost as well as Shabari management cost	Shabari Head Office Level			4
	Total budget for one village				93.1

- शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळामार्फत Construction of new Home Stays, Entry point activities, training of committee members, Corpus to village tourism committee, Village level facilitator remuneration, Architect consultancy support for १० homestays, Purchase of invertors and other infrastructure and appliances आणि Souvenir Shop या बाबींसाठीचा निधी निधी वितरणाच्या कार्यपद्धतीमध्ये नमूद

		<p>केलेल्या टप्प्यानुसार ग्राम पर्यटन समितीस त्यांनी मागणी केल्यानंतर वितरीत करण्यात येईल.</p> <ul style="list-style-type: none"> • योजने अंतर्गत Marketing support, IT, Web application, Brochures, photography, Awards and Recognition for best homestay आणि NGO facilitation cost या बाबींसाठीचा निधी शबरी महामंडळाच्या मुख्य कार्यालय स्तरावरून खर्च करण्यात येईल. • निधी वितरणाच्या टप्प्यानुसार ग्राम पर्यटन समितीस निधीचा पहिला हप्ता त्यांनी मागणी केल्यानुसार योजनेच्या सुरुवातीला वितरीत करण्यात येईल. • पुढील हप्त्याची मागणी करतेवेळी ग्राम पर्यटन समितीस याधी दिलेल्या निधीचे उपयोगिता प्रमाणपत्र (Utilization Certificate) सादर करणे बंधनकारक राहील. • उपरोक्त नमुद निधी वितरणाची कार्यपद्धती दोन वर्षांकरिता राबविण्यात येईल. • योजनेच्या अनुषंगाने आऊटसोर्सिंग करण्यात येणारे कर्मचारी तथा ग्राम समन्वयक) Village Level Facilitator) यांचे मानधन देण्याची संपूर्ण जबाबदारी ग्राम पर्यटन समितीची यांची राहील. • योजनेच्या अनुषंगाने झालेल्या खर्चाचा अहवाल (कर्मचाऱ्यांचे मानधन, प्रवास, भोजन व इतर खर्च, प्रशिक्षणाचा खर्च तसेच इतर तत्सम खर्च) वेळोवेळी व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आ.वि.व वि.मं. नाशिक यांना सादर करण्याची जबाबदारी ग्राम पर्यटन समितीची यांची राहील.
१२.	योजनेची फलनिष्पत्ती	<p>शबरी आदि पर्यटन योजनेद्वारे आदिवासीबहुल भागात पर्यटन विकासाला चालना मिळेल, स्थानिक आदिवासी कुटुंबांना रोजगार मिळेल आणि आदिवासी संस्कृतीचे संवर्धनास तथा प्रचार-प्रसार होण्यास मदत होईल.</p>

• • • •